

תלייה (המשך)

א. רב אליעזר וולדנברג, שותפות קואופרטיבית עם מחללי שבת, תחומין יב
אף אם יש רק ספק בדבר, דאולי לא יעבדו בגוף דבר ההשתתפות, אלא רק בדבר שמחוץ לדבר ההשתתפות - ומכש"כ אם יש ספק, דאולי לא יתווסף בכלל בעבודת איסור עם הוספת השותפות - ג"כ אין כבר בזה משום מסייע, וכמו שמבאר בטוב טעם במחנה-חיים שם, בסימן מה, שאיסור מסייע ידי עוברי עבירה הוא דוקא על ודאי, אם בבטח הוא יעשה עבירה. אבל אם יש ספק, אם צריך לעבירה, אז אם יש לו חפץ כזה, ויוכל להתחיל לעשות עבירה משלו, רק יש לחוש שאנו מוסיפים לו, ליכא משום מסייע, ע"ש.

ב. עבודה זרה טו ע"ב
מתקיף לה רב אשי: וכל היכא דאין אדם מצווה [על שביית דבר הנמכר] שרי [למוכרו]? והרי כלים דאין אדם מצווה על שביית כלים בשביעית ותנן "אלו הן כלים שאין אדם רשאי למוכרן בשביעית: המחרישה וכל כליה, העול והמזרה והדקר!" אלא אמר רב אשי: כל היכא דאיכא למיתלא תלינן, ואף על גב דמצווה, וכל היכא דליכא למיתלי לא תלינן, אף על גב דאינו מצווה.

ג. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ה:ז
מוכר לגוים בארץ יותר מכן, ולישראל בחוצה לארץ. ולא נחוש שמא ימכרם הגוי לישראל, או יקנה ישראל בחוצה לארץ וילך לארץ ישראל, לפי שהכלל אצלינו אחזקי אסורא לא מחזקינן.

ד. ר' עובדיה מברטנורא מסכת שביעית פרק ה משנה ח
שהוא יכול לשחטה - ובכל זהו דמצינן למתלי תלינן. ובית שמאי סברי דאין דרך כלל לשחוט פרה העומדת לחרישה:

ה. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ה:ד
רבי זעירא בעי קומי רבי מנא: מתניתא בסתם, אבל במפרש לא? א"ל וסתמו לאו כפירושו הוא?! [א"ל] אני אומר נפה לספור בו מעות, כברה לכבור בה חול, ריחיים לטחון בו סממנין, תנור לטמון בו אונין של פשתן.

ו. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שביעית פרק ה:ד
רבי יוסי בר חנינא בעי: על כל פרקא איתאמרת, או על הדה הלכתא איתאמרת? רבנן דקיסרין בשם רבי יודא בר סוטס: מן מה דלא תנינן בגיטין אלא הדה הלכתא, הדה אמרה על הדה הלכתא אתאמרת.

ז. ר"ש מסכת שביעית פרק ה משנה ט
ומכל מקום צריך טעם [=תלייה], דהנך דלעיל שרינן בלאו טעמא דדרכי שלום לפי שיש לתלות טעם להיתר. ואם כן לישרי נמי בלאו טעמא דדרכי שלום? וי"ל דהכא בידוע שאין לחברתה כי אם פירות שביעית.

ח. תוספות מסכת גיטין דף סא עמוד א
ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לה אלא פירות שביעית הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוה אסור.

ט. משנה ראשונה, שביעית ה:ו
ומיהו לסברת הרמב"ם דכל הספקות של תורה אין אסורין אלא מדרבנן, י"ל דהכא משום חיי נפש לא גזרו...

י. משנה ראשונה, שביעית ה:ו
ואפשר ליישב דנתינת מכשול לא מיקרי אלא כשהמכשול ידוע בשעה שזה נותן לו, אבל בספק אם יעשה בו מכשול אין זה נותן מכשול, והלוקח הוא מכשיל את עצמו...

יא. תבואות שור טז:כג
משמעה דאין אזהרה דלפני עור כי אם דאיכא מכשול ודאי

יב. עבודה זרה יד ע"א
"לבונה" אמר רבי יצחק אמר ר"ש בן לקיש לבונה זכה [היא שאסורה למכור, דמשתמשין בו לע"ז]. תנא: ומכולן מוכרין להן חבילה... וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחריני ומקטרי? אמר אביי אלפני מפקדינן, אלפני דלפני לא מפקדינן.

יג. רב אליעזר וולדנברג, שותפות קואופרטיבית עם מחללי שבת, תחומין יב
נפלע"ד, דאי משום הא אין סתירה לחילוק הנ"ל, די"ל דשם בע"ז שאני שיש ידים מוכיחות שימכרם לע"ז, מכיון שמירי בלבונה זכה שמויחדת לע"ז (ע"י רמב"ם הל' עכו"ם ט, ושו"ע יו"ד קנא, א), ונקרא חששא למכשול ודאי. ולכן צריכין לתירוצא של לפני דלפני לא מפקדינן. וכשהדבר מסופק, אי לאליל שייך או לדבר אחר, אזלינן באמת בכה"ג לקולא, וכמו"ש הט"ז ביו"ד סי' קנא שם.

יד. משנה ראשונה, שביעית ה:ו
וצ"ל דהב"ע? דאיכא נמי אומן אחד עכו"מ...

טו. שו"ת משפטי עוזיאל כרך ב - יורה דעה סימן יט
מכל זה מוכח להדיא דלא אסרה תורה משום "לפני עור" אלא במקום שאין לתלות להיתר, דכשמושיט לו דבר כזה הרי הוא מפתה אותו לעבור עבירה, אבל כל שיש לתלות להיתר, אין איסור על המושיט, הואיל והוא אינו מפתה אותו או מגביר את יצרו לאיסור אלא הקונה או המקבל הוא שמפתה את עצמו. ומגופיה דקרא מוכח כן שלא אסרה אלא לתת מכשול לפני עור, משום שאינו יכול להציל עצמו ממכשול זה, אבל אם נתן עור [לכאורה צ"ל: מכשול] לפני פקה, כגון אבנו וסכיננו שהניחם ברשות הרבים, חייב משום מזיק ולא משום שימת מכשול. ולפי זה במכשול של עבירה לא נאסר אלא במקרה של כשלון הכרחי ולא כשלון אפשר...

שאלות לתורה א'

- 1) האם "לפני עור" ו"מסייע" שייכים כשהחוטא מזיד?
- 2) האם "לפני עור" ו"מסייע" שייכים כשהחוטא היא באיסור דרבנן?
- 3) האם אפשר לסמוך על תלייה רחוקה?
- 4) האם אפשר לסמוך על תלייה כשמדובר ב"לפני עור" דאורייתא?

חד עברא דנהרא

טז. תלמוד בבלי, עבודה זרה ו.-:

איבעיא להו: [אסור למכור וליקח סמוך לאידיהן] משום הרווחה או דלמא משום "ולפני עור לא תתן מכשול"? למאי נפקא מינה? דאית ליה בהמה לדידיה - אי אמרת משום הרווחה הא קא מרווח ליה, אי אמרת משום "עור לא תתן מכשול" הא אית ליה לדידיה.
וכי אית ליה [חפצא דאיסורא] לא עבר משום עור לא תתן מכשול? והתניא, אמר רבי נתן: מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? ת"ל: ולפני עור לא תתן מכשול; והא הכא דכי לא יהבינן ליה שקלי איהו, וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול! הב"ע - דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ש"מ.

יז. תוספות מסכת עבודה זרה דף ו עמוד ב "מנין"

ולפי זה אסור להושיט למומרים לעבודת כוכבים דבר איסור אף על פי שהוא שלהם כי הדבר ידוע שיאכלוהו והוא נאסר להם דכישאל גמור חשבינן ליה. ומיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה, וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא.

יח. רמ"א יורה דעה קנא:א

י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. (מרדכי דפ"ק דע"ז). ויש מחמירין. ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו. (ר"ן שם ובתוספות ואשיר"י והגמ"ר פ"ק דשבת לדעת הרב).

יט. תוספות מסכת שבת דף ג עמוד א

וא"ת והא קא עבר א"לפני עור לא תתן מכשול!! ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור... מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור...

כ. ר"ן על הרי"ף מסכת עבודה זרה דף א עמוד ב

דיקא נמי דקתני לא יושיט. דלשון הושטה משמע שהוא אינו יכול לנטלו ומיהו משמע דהני מילי לענין איסורא דאורייתא אבל מ"מ מדרבנן מיהא אסור שהרי מחויב הוא להפרישו מאיסור והיאך יסייע ידי עוברי עבירה:

כא. תלמוד בבלי קידושין נה:-נו.

תנו רבנן: אין לוקחים בהמה במעות מעשר שני [חוץ לירושלים], ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם, במזיד תעלה ותאכל במקום. אמר רבי יהודה במה דברים אמורים? במתכוין ולקח תחילה לשם שלמים, אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין, בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם.

כב. תוספות מסכת קידושין דף נו עמוד א

אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין - פי' בקונטרס שלקחה לאוכלה חוץ לירושלים... וקשה טובא, חדא דאטו ברשיעי עסקינן שפי' שהלוקח מתכוין לאכלה חוץ לירושלים? ועוד קשה, מאי לפני עור לא תתן מכשול איכא הכא? הלא אם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר, ולא שייך לפני עור אלא דוקא דקאי בתרי עברי דנהרא...

כג. חידושי הר"ן מסכת עבודה זרה דף ו עמוד א

ואיני רואה שיהיה זה דעת הגאונים ז"ל. שהרב אלפסי השמיט בעיא זו וכ' משנתינו בסתם משמע דס"ל דכולא בחד גונא היא משום דאזיל ומודה. וכן ראיתי לר"מ במז"ל ש"כ בפ"ט מה' ע"ז שלשה ימים לפני אידיהן של עכו"ם אסור ליקח מהם ולמכור להן דבר המתקיים. הרי שאסר הכל ולא חילק בין דברים הראוים לתקרובת לשאינן ראוים. ובין אית לי' בהמה לדידי' ללית לי'. וכדבריהם נ"ל. דאע"ג דבעיין הכא, אפשיט סוגיין משום אזיל ומודה הוא...

כד. רבינו חננאל מסכת עבודה זרה דף ו.-:

איבעיא להו: איסורא דלמיהב ומישקל בהדיא משום דלא תרויח ליה, ואף על גב דאית ליה בהמה לדידיה כיון דמוספת ליה ומרוחת ליה אסור? או דלמא משום "ולפני עור לא תתן מכשול" ואוקימנא כגון **שהנהר מפסיק ביניהם ואינו יכול לכפותו וליטול ממנו בעל כרחו** הוא דעובר. ודייקי' מדקתני "לא יושיט" ולא קתני "לא יתן" ש"מ כי הנהר מפסיק ביניהן ש"מ:

תלייה למאן?

כה. משנה מסכת שביעית פרק ה:ט

משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ורחיים ותנור, אבל לא תבור ולא תטחן עמה. אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה, אבל משתטיל המים לא תגע אצלה שאין מחזקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום...

כו. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ה משנה ו

וזה לא נאסר אלא לחשוד על השביעית, אבל מי שאינו חשוד מותר למכור לו כל מה שיבקש מפני שהוא מצניעו עד למוצאי שביעית.

כז. נימוקי הגרי"ב לשביעית ה:ז

באינו חשוד תולין בזה [דאולי קונה לשנה הבאה]... משום הכי, כאן, אף דידיעין דלוקח [רק] ה' כדים לשמן, עדיין אינו בבירור שיביא מן ההפקר, מכל מקום תלינן כיון שהוא שוה בשוה, מה שאין כן בלוקח כ' כדים, הגם שנוכל לומר שיביא ה' כדים שמן וט"ו כדים יין, מ"מ בזה יש ב' צדדים לאיסור וא' להיתר, שמא רוצה כולם לשמן או ליין [וגם שמא מביא מן האיסור]... לכן שפיר הקשה הירושלמי.

כח. ר' עובדיה מברטנורא מסכת שביעית פרק ה משנה ו

שאינן האומן רשאי למכרן בשביעית - למי שהוא חשוד על השביעית, אבל למי שאינו חשוד שרי דאינו קונה אלא להצניע עד [אחר] שביעית:

כט. תפארת ישראל - יכין מסכת שביעית פרק ה

(מא) יכול לשחטה. ולא אמרינן בכה"ג הדמים מודיעים, והרי דמי חורשת יותר הם מדמי שחוטה, דאפ"ה תלינן לקולא, דשביעית חמירא להו לאינשי [כבכורות ד"ל ע"א] דאע"ג דזה חשוד הוא, אפ"ה כיון דלא ידעינן בודאי דלאיסור בעי להו, מהכ"ת נחזיקינהו לאסורא, והו"ל כמוכר בשר כשר למומר לעבודת כוכבים דלא חשדינן שמא יבשלו בחלב:

ל. שו"ת יחזה דעת חלק ג סימן סז

בסיכום: מכל האמור למדנו חומר האיסור בלבישת בגדי שחץ כשמלות וחולצות ללא שרוולים, שהוא עון גדול. והמוכר בגדי פריצות כאלה עובר משום לפני עור לא תתן מכשול. ורק אם יש לתלות שתוכל להשתמש בשמלה כזאת בהיתר, כגון שתלבש מתחתיה חולצה עם שרוולים וכדומה, אפשר להתיר למכור. ושומע לנו ישכון בטח.

לא. שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק א - יורה דעה סימן קפב

דבר זה מפורש להיתר בנדרים ס"ב ע"ב: רב אשי הוה ליה ההוא אבא זבניה לבי נורא א"ל רבינא לרב אשי האיכא לפני עור לא תתן מכשול א"ל רוב עצים להסקה ניתנו. וז"ל הרב המאירי: אסור לאדם להזמין לעובדי אלילים דברים הראויים לעבודתם שכל שאפשר שלא יזדמנו לו אלא על ידו נמצא עובר על לפני עור לא תתן מכשול כמו שכתבנו בראשון של ע"ז ומ"מ כל שיש לתלות להיתר תולין כל שרוב אותן הענינים בכך והוא שאמרו כאן רב אשי הוה לי' ההוא אבא ר"ל יער צומח עצים זבניה לגוים אמר לי' רבינא הא איכא משום לפני עור, ר"ל לעשות צלמי כהניהם או כיפה לע"ז שלהם והוא המקום שמעמידין בו האליל, והשיבו רוב עצים להסקה ניתנו.

לב. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ח

הלכה יג - וכל דבר שאינו חייב במעשרות... הרי אלו נלקחין מכל אדם בשביעית.
הלכה יד - בד"א? בעם הארץ סתם, אבל מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית, או לשמור פירותיו ולמכור מהן, אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל...

לג. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ח הלכה יד ס"ק (קיא)

בד"א בע"ה סתם. שאין ידוע אם הוא חשוד על השביעית או לא. והנה נחלקו הראשונים, דדעת רבנו דסתם ע"ה חשוד על השביעית, ומ"מ לא קנסוהו כמו בחשוד ודאי, ומותר לקנות ממנו מזון ג"ס...

לד. תלמוד בבלי כתובות כד ע"א

החמירין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן, שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן, אינו נאמן. רבי יהודה אומר נאמן.

לה. תוספות מסכת כתובות דף כד עמוד א

שלי חדש ושל חברי ישן - בפרק אף על פי פי' בקונטרס די"מ משום עומר... ורשב"א פירש דקאי אשביעית וקאמר שלי חדש וגדל בשביעית ואסור להשהותו אחר הביעור, ושל חברי ישן וגדל בשנה שעברה... ואין נראה לר"ת דסתם עמי הארץ לא נחשדו אשביעית דתנן בפרק עד כמה (בכורות ל. ושם) "החשוד על המעשר [שני] אינו חשוד על השביעית, החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר [שני]", אלמא דסתמא אינן חשודין בשביעית...

לו. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ח הלכה יד ס"ק (קיא)

ולכו"ע אם אין ידוע מה טיבו אסור למסור לו דמי שביעית וצריך לברר מי הוא כדי להתיר למסור לו דמי שביעית. ולהלכה נקטי' לחומרא דסתם ע"ה חשוד על השביעית ובזה"ז שאין לנו חברים שקבלו אלו שאין בהן פחיתות הנזכרין בפ"י ממעשר בד"א סק"א ונזהרין באיסור שביעית נאמנין עליה וכ"ש אם הוא גמיר וסביר:

לפני דלפני

לז. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

רבה זבין ההוא חמרא לישראל החשיד למכור לעובד כוכבים, א"ל אביי: מ"ט עבד מר הכי? א"ל: אנא לישראל זביני. א"ל: והא אזיל ומזבין ליה לעובד כוכבים! לעובד כוכבים קא מזבין, לישראל לא קא מזבין?

לח. תוספות מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

לעובד כוכבים מזבין ליה לישראל לא מזבין כו' - ובמסקנא מסקינן דאסור למזבן לישראל חשוד. וא"ת, מאי שנא מלפני דלפני דלעיל (דף יד.)! וי"ל דהתם מיירי בעובד כוכבים שאינו מוזהר על לפני עור, לפיכך אין אנו חוששין אם העובד כוכבים ימכור לחבירו. אבל הכא דמיירי בישראל החשוד, אנו מוזהרין שלא יבא שום ישראל לידי תקלה על ידינו. הר"ר אלחנן...

לט. משנה מסכת שביעית פרק ה:ז

היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמשה עשר כדי יין שכן דרכו להביא מן ההפקר ואם הביא יותר מכאן מותר ומוכר לעובדי כוכבים בארץ ולישראל בחוצה לארץ:

מ. תפארת ישראל - יכין מסכת שביעית פרק ה משנה ז

בחוצה לארץ. שאין שם דין שביעית, ולא חיישינן שיחזור וימכרם לחשוד בארץ, דהו"ל לפני דלפני. ואף דלישראל אפילו לפני דלפני אסור [כתוס' ע"ז דט"ז] עכ"פ אין מחזיקין איסור במקום למקום [כנדה ד"ג] כ"כ ע"ר רבינו הגאון אאמ"ו זצוק"ל:

שאלות לתורה ב'

- 1) אם מה שאני נותן לעבריין ג"כ נמצא לו במקומות אחרות, האם אני חייב משום "לפני עור" או מסייע?
- 2) האם אפשר לסמוך על תלייה במי שחשוד לאיסורים?
- 3) האם אפשר לסמוך על תלייה בעם הארץ לגבי שמיטה?
- 4) האם אפשר לסמוך על תלייה במי שלא ידוע לנו טיבו?
- 5) למה אין משנתנו מקפידה על "לפני דלפני" במכירת חביות ליהודי בחו"ל?